ئۇيغۇر خەلق چۆچەكلىرى

6

شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى

ئۇيغۇر خەلق چۆچەكلىرى

6

«ئۇيغۇر خەلق ئېغىز ئەدەبىياتى قامۇسى»
تەھرىر ھەيئىتى نەشرگە تەييارلىغان

—— شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى ——

图书在版编目(CIP)数据

维吾尔民间故事. 6:维吾尔文/《维吾尔民间文学大典》编委会编. —乌鲁木齐：新疆人民出版社，2008.11
(维吾尔民间文学大典)
ISBN 978－7－228－12035－2

Ⅰ.维… Ⅱ.维… Ⅲ.维吾尔族－民间故事－作品集－中国－维吾尔语(中国少数民族语言) Ⅳ.I277.3

中国版本图书馆CIP数据核字(2008)第177980号

策　　划　阿不都热合曼·艾白,艾合买提·伊明
责任编辑　艾合买提·伊明
责任校对　阿布勒孜·阿巴斯 等
封面设计　买买提·诺贝提
出版发行　新疆人民出版社
地　　址　乌鲁木齐市解放南路348号
电　　话　(0991)2827472
邮　　编　830001
经　　销　新疆维吾尔自治区新华书店
印　　刷　乌鲁木齐八家户彩印有限公司
开　　本　880×1230毫米　1/32
印　　张　5
版　　次　2008年11月第1版
印　　次　2008年11月第1次印刷
印　　数　1—5000
定　　价　12.00元

ئۇيغۇر خەلق چۆچەكلىرى — 6

نەشرگە تەييارلىغۇچى : «ئۇيغۇر خەلق ئېغىز ئەدەبىياتى قامۇسى» تەھرىر ھەيئىتى
پىلانلىغۇچىلار : ئابدۇراخمان ئەبەي ، ئەخمەت ئىمىن
مەسئۇل مۇھەررىرى : ئەخمەت ئىمىن
مەسئۇل كوررېكتورى : ئابلىز ئابباس قاتارلىقلار
مۇقاۋىنى لايىھەلىگۈچى : مەمەت نەۋبەت
نەشر قىلىپ تارقاتقۇچى : شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى
ئادرېسى : ئۈرۈمچى شەھىرى جەنۇبىي ئازادلىق يولى 348 ـ نومۇر
تېلېفون : 0991—2827472
پوچتا نومۇرى : 830001
ساتقۇچى : شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونلۇق شىنخۇا كىتابخانىسى
باسقۇچى : ئۈرۈمچى باجىياخۇ رەڭلىك باسما چەكلىك شىركىتى
فورماتى : 880×1230 مىللىمېتىر 1/32
باسما تاۋىقى : 5
نەشرى : 2008 ـ يىلى 11 ـ ئاي 1 ـ نەشرى
باسمىسى : 2008 ـ يىلى 11 ـ ئاي 1 ـ بېسىلىشى
تىرازى : 1—5000
كىتاب نومۇرى : ISBN 978—7—228—12035—2
باھاسى : 12.00 يۈەن

مۇھەررىردىن

ئۇيغۇر خەلق ئېغىز ئەدەبىياتى باي ۋە گۈزەل بىر خەزىنە. ئۇيغۇر خەلقى ئۆزىنىڭ بېسىپ ئۆتكەن ئۇزاق تارىخىي تەرەققىياتى جەريانىدا، ئۆزىنىڭ مىللىي تىلىنى، ئۆرپ - ئادىتىنى، مىللىي مەدەنىيىتىنى، جۈملىدىن باي، گۈزەل ۋە پارلاق ئېغىز ئەدەبىياتىنى بارلىققا كەلتۈرگەن. ئۇيغۇر خەلق ئېغىز ئەدەبىياتى ئۇزۇن تارىخقا، باي، چوڭقۇر مەزمۇنغا، ئۆزىگە خاس مىللىي ئۇسلۇب ۋە مىللىي شەكىلگە ئىگە بولۇپ، كۆزنى قاماشتۇرۇپ تۇرىدىغان بىر رەڭدار گۈلشەن. ئۇ ئۆزىنىڭ مەزمۇنىنىڭ چوڭقۇرلۇقى، بايلىقى ۋە كەڭلىكى بىلەن، شەكلىنىڭ خىلمۇخىللىقى ۋە گۈزەللىكى، تۈرىنىڭ كۆپلۈكى بىلەن كۆزگە ئالاھىدە چېلىقىدۇ.

ئۇيغۇر خەلق چۆچەكلىرى يۇقىرىقىدەك ئالاھىدىلىكلەرگە ئىگە ئۇيغۇر خەلق ئېغىز ئەدەبىياتىنىڭ ئەڭ ئومۇملاشقان بىر تۈرى ھېسابلىنىدۇ. ئۇيغۇر خەلق چۆچەكلىرى ئېغىزدىن ئېغىزغا، ئەۋلادتىن ئەۋلادقا كۆچۈش جەريانىدا خەلق ئاممىسى تەرىپىدىن پىششىقلىنىپ، ۋەقەلىكى تاۋلانغان، نەتىجىسى روشەن ھەم ئۇمىدۋار، تىلى تەسىرلىك ۋە گۈزەل بولۇپ يېتىلگەن.

ھەممىمىزگە مەلۇم، چۆچەك پېرسوناژلىرى بولغان، بىر پۈتۈن ۋەقەلىككە ئىگە نەسرىي ئەسەر. ئۇ ئىجتىمائىي تۇرمۇشنىڭ ھەرقانداق بىر تەرىپىنى ئەكس ئەتتۈرەلەيدۇ. ئۇ ئىجتىمائىي رېئاللىقنىڭ ئەمگەكچى خەلق مېڭىسىدىكى

此为试读，需要完整PDF请访问：www.ertongbook.com

ئىنكاسى، ئەمگەكچى خەلق تۇرمۇشىنىڭ، ئىدىيە ـ ھېسسىياتىنىڭ، غايە ۋە ئارمىنىنىڭ بەدىئىي ئىپادىسى. چۆچەكلەر ئاساسەن رېئالىزملىق بولىدۇ، ئۇنىڭدا يەنە ئاكتىپ رومانتىزمنىڭ قويۇق ئىپادىسىمۇ بولىدۇ. ئۇيغۇر خەلق چۆچەكلىرىمۇ شۇنداق.

ئۇيغۇر خەلق چۆچەكلىرىدە ئۇيغۇر خەلقىنىڭ ئاق كۆڭۈللۈكى، ھەقىقەتپەرۋەرلىكى، ئەمگەكچان روھى، ساغلام ۋە گۈزەل ئەخلاقىي پەزىلىتى، ۋەتەنپەرۋەرلىكى، قەيسەرانە كۈرەش قىلىش ئىرادىسى، شۇنداقلا ئېسىل ئارزۇ ـ ئارمانلىرى ئىپادىلەنگەن. ئۇلارنىڭ ھەممىسى ئوبراز ئارقىلىق ئىپادىلىنىپ، كىشىلەرگە ياخشى بىلەن ياماننى، ھەق بىلەن ناھەقنى، ئۆز بىلەن دۈشمەننى، خۇنۇكلۇك بىلەن گۈزەللىكنى پەرق ئېتىشكە ياردەم بېرىدۇ. بىز بۇنىڭدىن خەلق چۆچەكلىرىنىڭ مۇئەييەن تەربىيىۋى رولىنى بايقىۋالالايمىز.

شۇنى قەيت قىلىشقا بولىدۇكى، خەلق چۆچەكلىرىنىڭ باللارغا بولغان تەربىيىۋى رولى تېخىمۇ زور بولىدۇ. باللار كىچىكىدىن تارتىپلا خەلق ئېغىز ئەدەبىياتىنى، جۈملىدىن چۆچەكلەرنى ئاڭلىسا، ئۇلارنىڭ يۇمران قەلبىدە ياخشىلىق، ھەققانىيلىق، گۈزەللىك، ھاياتنى ۋە تەبىئەتنى سۆيۈش ئىستىكى ئويغىنىدۇ.

خەلق چۆچەكلىرىنىڭ تۇرمۇشنى، تارىخنى بىلىش ۋە چۈشىنىشتىكى رولى، خەلق تىلىنى ئۆگىنىشتىكى رولى، گۈزەللىك قارىشىنى يېتىلدۈرۈشتىكى ئېستېتىكىلىق رولى، كۆڭۈل ئېچىش رولىنىمۇ ئۇنىڭ تەربىيىۋى رولىدىن ئايرىپ قاراشقا بولمايدۇ. يۇقىرىدىكىلەرنىڭ ھەممىسى ئۆزئارا باغلانغان، ئۆزئارا گىرەلەشكەن، سىڭىشىپ كەتكەن، بىر ـ بىرىنى تولۇقلىغان ۋە ئۆزئارا ماسلاشقان. بۇ خەلق چۆچەكلىرىنىڭ خەلق

تۇرمۇشى بىلەن قان ـ گۆشتەك زىچ مۇناسىۋىتى بارلىقىنى چۈشەندۈرىدۇ.

خەلق چۆچەكلىرىنى ئۆز ئىچىگە ئالغان خەلق ئاغزاكى ئەدەبىياتى يېزىق شەكىللىنىشتىن بۇرۇنلا ۋۇجۇدقا كېلىپ، نۇرغۇن ئەسىرلەر مابەينىدە ئېغىزدىن ئېغىزغا كۆچۈپ يۈردى. يېزىق شەكىللەنگەندىن كېيىن ئۇنىڭ تەرەققىياتى يەنىلا توختاپ قالغىنى يوق. كېيىنكى مەزگىللەردە نۇرغۇن ئەللەردە خەلق چۆچەكلىرى يىغىپ خاتىرىلىنىپ، ئۇنىڭ يوقىلىپ كەتمەي داۋاملىق مۇكەممەللىشىشىگە كاپالەتلىك قىلىندى. بۇ ئىش بىزدە بۇرۇن ئانچە ـ مۇنچە ئىشلەنگەن بولسىمۇ، رەسمىي ئىشلەش ئۆتكەن ئەسىرنىڭ 50 ـ يىللىرىدا باشلاندى دېيىشكە بولىدۇ. ئازادلىقتىن كېيىن ئۇيغۇر خەلق چۆچەكلىرى بىرقانچە توپلام قىلىپ ئىشلەنگەنىدى. 80 ـ، 90 ـ يىللارغا كەلگەندە ئېلىمىز بويىچە خەلق ئېغىز ئەدەبىياتىنى توپلاش، رەتلەش، نەشر قىلىش دولقۇنىنىڭ تۈرتكىسىدە شىنجاڭنىڭ ھەرقايسى ناھىيىلىرىگىچە خەلق چۆچەكلىرىنى ئۆز ئىچىگە ئالغان خەلق ئېغىز ئەدەبىياتى ئەسەرلىرى كەڭ كۆلەمدە يىغىلدى، رەتلەندى ۋە مەخسۇس توپلاملار نەشر قىلىندى. مۇشۇ ئەسىرنىڭ باشلىرىدا بۇ ئەسەرلەر قايتا ـ قايتا سېلىشتۇرۇش، رەتلەش، تاللاش ئارقىلىق سىستېمىلاشتۇرۇلۇپ زور ھەجىملىك «ئۇيغۇر خەلق ئېغىز ئەدەبىياتى قامۇسى» ۋۇجۇدقا كەلدى. قولىڭىزدىكى 23 قىسىملىق «ئۇيغۇر خەلق چۆچەكلىرى» دەل مۇشۇ ئىلمىي ئەمگەكنىڭ مېۋىسى.

بۇ بىر يۈرۈش كىتابقا سېھرىي چۆچەكلەر، تۇرمۇش چۆچەكلىرى، چېچەنلەر ھەققىدىكى چۆچەكلەر، ھەجۋىي چۆچەكلەر، تېپىشماقلىق چۆچەكلەر، ھايۋانلار ھەققىدىكى چۆچەكلەرنى ئۆز ئىچىگە ئالغان 300 دىن ئارتۇق چۆچەك

كىرگۈزۈلگەن ۋە مۇناسىپ قىزىقارلىق قىستۇرما رەسىملەر سەپلەنگەن.

ئىشىنىمىزكى، بۇ بىر يۈرۈش كىتاب خەلقىمىزنىڭ مەدەنىيەت تۇرمۇشىنى تېخىمۇ بېيىتىدۇ ۋە رەڭدار قىلىدۇ. شۇنىڭ بىلەن بىللە خەلق ئېغىز ئەدەبىياتى تەتقىقاتچىلىرىنىمۇ مول ۋە رەڭدار ماتېرىيال مەنبەسى بىلەن تەمىنلەيدۇ، ئۇلار بۇ كىتابلىرىمىزدىن ئۇيغۇر خەلقىنىڭ ھەرقايسى تارىخىي دەۋرلەردىكى سىياسىي، تارىخىي، ئەخلاقىي، دىنىي ۋە ئېستېتىكىلىق قاراشلىرىنى، ھەرقايسى تارىخىي دەۋرلەردىكى سىياسىي، ئىقتىسادىي، مەدەنىي تۇرمۇشىنى، ئۆرپ ـ ئادەت ئالاھىدىلىكلىرىنى تەتقىق قىلىشتا مۇھىم يىپ ئۇچى ۋە ئىلھامغا ئېرىشەلەيدۇ. بىزنىڭ بۇ كىتابلارنى نەشرگە تەييارلاشتىكى ئاساسىي مۇددىئايىمىزمۇ دەل مۇشۇ.

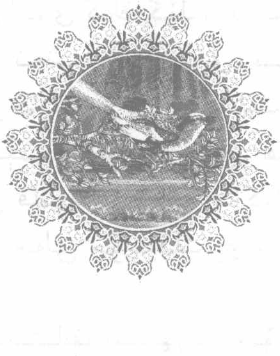

مۇندەرىجە

مەلىكە ئايتىللا بىلەن شاھزادە رەۋەيدۇللا.........1

خاسىيەتلىك ئالما 39

سىرلىق چۈش 69

شاھزادە بىلەن ئالۋاستى 87

خىسلەتلىك گۈل 92

بېلىقچىنىڭ قىزى 97

بېلىقچى يىگىت، ئالتۇنبېلىق ۋە ئاچ كۆز
پادىشاھ 102

مىس باش 113

«جەبرائىل» ھەققىدە قىسسە 128

مەلىكە ئايسىللا بىلەن شاھزادە رەۋەيدۇللا

زاماننىڭ زامانىسىدا قاراخان ئىسىملىك بىر پادىشاھ ئۆتكەنىكەن، ئۇ تارىم دەرياسىنىڭ ۋادىسىدىكى كەڭ يۇرتلارغا شاھلىق قىلىدىكەن، يۇرت سوراشتا قاتتىق ئىكەن.

قاراخان بىر كۈنى تەختتە ئولتۇرسا، ساقىلى قىچىشقاندەك بوپتۇ. ئۇ ساقاللىرىنى سىيپاپ تاتىلاپتۇ، بىراق قىچىشىش تاتىلىغانسېرى ئەدەپ كېتىپتۇ. ئۇ ئىلاجسىز ساقال تارغىقىنى ئېلىپ تاراپتۇ، تارغاقنىڭ تىللىرى ئارىسىغا بىر نىمجان بۈرگە بالىسى ئىلىشىپ چىقىپتۇ. پادىشاھ ئۇنى تۇتۇۋېلىپ، مۇنداق ئويلاپتۇ: «شۇنچىلىك بىر كىچىك جانىۋارنىڭ چېقىشى نېمىدېگەن زەھەرلىك - ھە؟ ! ئۇ كالىچىلىك ياكى تۆگىچىلىك بولسا، قانچىلىك ئازابلىغان بولار ئىدى؟ !» شۇ چاغدا بىر ئىش بىلەن ئوڭ قول ۋەزىرى ئوردىغا كىرىپ كەپتۇ. پادىشاھ ئۇنىڭ سالام - تەزىمىنى ئىلىك ئېلىپ، ئازدىن مۇنداق دەپتۇ:

— سەن ئۇزۇن يىللاردىن بېرى مېنىڭ پادىشاھلىق سەلتەنىتىمدە بەخت - سائادەتكە، ئىززەت - ھۆرمەتكە سازاۋەر بولۇپ ياشاپ كېلىۋاتىسەن. بۈگۈن مەن ساڭا بىر نەرسىنى ئامانەت قويىمەن، ئۇنى ئوبدان ساقلىشىڭ، قاچان لازىم دېسەم، دەرھال قولۇمغا ساق - سالامەت تاپشۇرۇپ بېرىشىڭ

كېرەك. ئىش مېنىڭ كۈتكىنىمدەك بولسا، سېنى كۆپلەپ مال - دۇنيا بىلەن تارتۇقلايمەن، ئەگەر ئۇنداق بولمىسا، قاتتىق جازالايمەن.

ئوڭ قول ۋەزىر:

— بولىدۇ، پادىشاھى ئالەم! — دەپ تىزلىنىپ ھۆرمەت بىلدۈرۈپتۇ.

پادىشاھ ۋەزىرگە ھېلىقى تۇتۇۋالغان بۈرگە بالىسىنى بېرىپتۇ. ئوڭ قول ۋەزىر ئۇنى پادىشاھنىڭ قولىدىن ھۆرمەت بىلەن تاپشۇرۇۋېلىپ، ئوردىدىن كەينىچە چىقىپ كېتىپتۇ، ئۇنى قانداق ساقلاشنى بىلەلمەي ئويغا پېتىپتۇ، ئويلىغانسېرى بېشى قېتىپتۇ. بۇ ئىشنىڭ ھۆددىسىدىن چىقالمىسا، پادىشاھنىڭ قاتتىق جازاسىغا ئۇچرايدىغانلىقىدىن ئەنسىرەپ، قورققىنىدىن بەدەنلىرى بەزگەكتەك تىترەپ كېتىپتۇ. ئۇ غەمگە پېتىپ ئولتۇرغاندا، تالادىن كىچىك قىزى يۈگۈرۈپ كىرىپ كەپتۇ. قىز دادىسىنىڭ پەرىشان ھالىنى كۆرۈپ:

此为试读,需要完整PDF请访问: www.ertongbook.com

— دادا، سىزگە نېمە بولدى؟ — دەپ سوراپتۇ.
— بالام، سەن سورىما، مەن ئېيتماي، — دەپتۇ ۋەزىر.
— دادا، نېمە ئىش بولسا ماڭا ئېيتىڭ، — دەپ يالـۋۇرۇپتۇ قىز.
— ئېيتساممۇ سەن مېنىڭ ھالىمغا يېتەلمەيسەن.
— دادا، مەن چوقۇم سىزنىڭ ھالىڭىزغا يېتىمەن.
ۋەزىر بۇ قىزنىڭ چىڭ تۇرۇۋالغانلىقىغا قاراپ، بۇرگىنى كۆرسىتىپ:
— قىزىم، پادىشاھ بۇنى ماڭا مۇددەتسىز ئامان - ئېسەن ساقلاپ بېرىشىم ئۈچۈن بەردى. چىڭ تۇتسا ئۆلۈپ قالىدۇ، بوش تۇتسا قېچىپ كېتىدۇ. ئۇنى قانداق ساقلاشنىڭ ئامالىنى بىلەلمەي باش قاتۇرۇۋاتىمەن، — دەپتۇ.
— ۋاي دادا، بۇ ئىشقىمۇ باش قاتۇرۇپ ئاۋارە بولامسىز؟ — دەپتۇ قىز كۈلۈپ، — ئۇنى ساقلاش بەكمۇ ئاسان. بىر دانە چوڭ ساندۇق ياسىتىسىز، ئۇنى تېرىق ئۇنى بىلەن توشقۇزىسىز، بۇرگىنى شۇنىڭ ئىچىگە قويۇپ بېرىپ، ئاغزىنى ھەم بېكىتىپ قويسىڭىز ياشاۋېرىدۇ.
ۋەزىر قىزىنىڭ كۆرسەتكەن ئەقلىگە ئاپىرىن ئوقۇپتۇ. خىزمەتچىلىرى ئارقىلىق بىر ياغاچچىنى چاقىرىپ كېلىپ ساندۇق ياسىتىپتۇ، ئۇنى تېرىق ئۇنى بىلەن تولدۇرۇپتۇ، ئىچىگە بۇرگىنى قويۇپ بېرىپ ئاغزىنى ھەم بېكىتىپتۇ.
ئارىدىن يەتتە يىل ئۆتۈپتۇ. بۇرگە پادىشاھنىڭمۇ، ۋەزىرنىڭمۇ يادىدىن چىقىپ قاپتۇ. بىر كۈنى قاراخان تەختتە ئولتۇرۇپ دۆلەت ئىشلىرى بىلەن شۇغۇللىنىۋاتقانىكەن، ساقىلى قىچىشقاندەك بوپتۇ، ساقىلىنى سىيپاپ تاتىلاپتىكەن، قىچىشىش تېخىمۇ كۈچىيىپ كېتىپتۇ. ئۇ چىدىيالماي تارغىقىنى ئېلىپ تاراپتۇ، تارغاقنىڭ تىللىرى ئارىسىغا بۇرۇنقىغا ئوخ-

شاشلا بۇرگىنىڭ ئىمجان بالىسى ئېلىشىپ چىقىپتۇ. پادىشاھ بۇنى كۆرگەندە، ئوڭ قول ۋەزىرگە بېرىپ قويغان بۇرگىسى دەرھال يادىغا كەپتۇ. ئۇ يېنىدا ئولتۇرغان ئوڭ قول ۋەزىرىدىن ئامانەتنى سوراپتۇ. ئوڭ قول ۋەزىر پادىشاھنىڭ نېمىنى ئامانەت قويغانلىقىنى يادىغا ئالالماي تەمتىرەپ قاپتۇ. بۇنى كۆرۈپ پادىشاھنىڭ رەڭگى بىردىنلا ئۆڭۈپ، دەپتۇ:

— ئامانەتنى دەرھال تاپشۇر، بولمىسا...

ئوڭ قول ۋەزىر نائىلاج ئۈچ كۈنلۈك مۆھلەت سوراپتۇ، پادىشاھ ماقۇل بوپتۇ. ئوڭ قول ۋەزىر ئۆيىگە قايتىپ كېلىپ ئۇزاق ئويلىنىپتۇ، لېكىن ھېچ نەرسە يادىغا كەلمەپتۇ. ئەمدى ئەجىلىم توشقان ئوخشايدۇ، دەپ يىراق - يېقىن، ئۇرۇق - تۇغقانلىرىنى يىغىپ، ئۇلار بىلەن رازىلىق ئېلىشىپ، پادىشاھنىڭ جازاسىنى كۈتۈپتۇ. بۇ جەرياندا گېلىدىن غىزامۇ ئۆتمەي، بىر ئەت - بىر سۆڭەك بولۇپ قاپتۇ. دادىسىنىڭ بۇنداق ئېچىنىشلىق ھالىنى كۆرگەن كىچىك قىزى:

— دادا، بېشىڭىزغا نېمە كۈن چۈشتى؟ — دەپ سوراپتۇ. ۋەزىر:

— قىزىم، سەن سورىما، مەن ئېيتماي. ئاخىرقى ئۆمرۈمدە مېنى ئۆز مەيلىمگە قويغىنا ! — دەپتۇ. قىز دادىسىنىڭ ئۇنىمىغىنىغا قارىماي كوچىلاپ سوراۋېرىپتۇ. ۋەزىر ئاخىر بولالماي، پادىشاھ قويغان ئامانەتنىڭ نېمىلىكىنى بىلەلمەي شۇ كۈنگە قېلىۋاتقانلىقىنى سۆزلەپ بېرىپتۇ. قىز دادىسىنىڭ بۇ سۆزىنى ئاڭلاپ قاقاقلاپ كۈلۈپتۇ، ئاخىردا:

— دادا، ئېسىڭىز نەگە كەتتى؟ پادىشاھنىڭ قويغان ئامانىتى ھېلىقى بۇرگە ئەمەسمۇ؟ — دەپتۇ.

بۇرگە ۋەزىرنىڭ يادىغا شۇ چاغدىلا كەپتۇ، قىزىنىڭ ئەقلىگە يەنە بىر قېتىم ئاپىرىن ئوقۇپتۇ، پادىشاھنىڭ جازاسىدىن قۇ-

تولغانلىقىدىن خۇشال بوپتۇ. ئۇ دەرھال ساندۇقنىڭ قېشىغا بېرىپ، ئاغزىنى ئېچىپ قارىسا، بۆرگە تېرىق ئۇننى يەپ شۇنچىلىك چوڭىيىپتۇكى، گويا بىر قويچىلىك بولۇپ كېتىپتۇ، بۇنى كۆرۈپ ھەيران قاپتۇ، ئۆز كۆزلىرىگە ئىشەنمەپتۇ. ۋەزىر پادىشاھ بەرگەن مۆھلەت توشقاندىن كېيىن، ساندۇقنى خىزمەتچىلىرىگە كۆتۈرگۈزۈپ ئوردىغا ئېلىپ بېرىپتۇ. ئامانەتنى پادىشاھقا ئامان - ئېسەن تاپشۇرۇپتۇ. پادىشاھ بۇنىڭدىن خۇشال بولۇپ، ئوڭ قول ۋەزىرىگە يېڭى تون، ئالتۇن - كۈمۈش سوۋغات قىپتۇ. شۇنىڭدىن كېيىن پادىشاھنىڭ كۆڭلىگە بىر جىن كىرىپتۇ. ئۇ ئوردا قاسساپلىرىنى چاقىرغۇزۇپ، بۆرگىنىڭ تېرىسىنى سويغۇزۇپتۇ. كاتىپلىرىغا تۆۋەندىكى بىر ئېلاننى يازغۇزۇپتۇ:

«تامغا چاپلانغان بۇ تېرىنىڭ قايسى ھايۋاننىڭ ئىكەنلىكىنى كىم تونۇپ ئېيتىپ بەرسە، ئۇنى كۈيئوغۇل قىلىمەن. كىمكى تونۇيمەن دەپ ئوتتۇرىغا چىقىپ ئېيتىپ بېرەلمىسە جازالىنىدۇ، مال - دۇنياسى مۇسادىرە قىلىنىدۇ!»

قاراخان بۆرگە تېرىسى بىلەن ئېلاننى تۆت كوچىنىڭ ئاغزىغا چاپلاتقۇزۇپتۇ. بۇ خەۋەر ھەش - پەش دېگۈچە مەملىكەت ئىچى ۋە سىرتىغا تارقىلىپتۇ.

قاراخاننىڭ بىر مەلىكىسى بار ئىكەن. ئۇنىڭ چىرايىنى ئايغا، ئەتىۋارلىقىنى تىللاغا ئوخشىتىپ، «ئايتىللا» دەپ ئىسىم قويغانىكەن. ئۇ كۈندۈزى يا كېچىسى سەيلە قىلىپ راۋاقتا چىقسا، كۈن بىلەن ئاي ئۇنىڭ جامالىدىن خىجىل بولۇپ بۇلۇتلار ئارىسىغا كىرىپ كېتىدىكەن.

مەلىكىنىڭ تەرىپىنى ئاڭلىغان نۇرغۇن شاھزادىلەر، بەگزادىلەر، بايۋەچچىلەر ئۇنىڭغا غايىبانە ئاشىق بولۇپ يۈرۈپتۇ. ئەتراپتىكى پادىشاھلارنىڭ شاھزادىلىرى ئەلچى ئەۋەتكەن

بولسىمۇ، مەلىكە ئۇلارنىڭ ھېچقايسىسىغا ئۇنىماپتۇ. مەلىكە-
نى قولغا كەلتۈرۈش نىيىتىگە كەلگەن شاھزادىلەر، بەگزادى-
لەر، بايۋەچچىلەر ۋە ئادەتتىكى يىگىتلەر ئېلان بىلەن بۆرگە
تېرىسى چاپلانغان جايغا كېلىپ ئۆزلىرىنى تىزىمغا ئالدۇرۇپ،
تېرىنى كۆزىتىشكە باشلاپتۇ، لېكىن ئۇلاردىن ھېچكىم تونۇپ
بېرەلمەپتۇ. شۇنىڭ بىلەن ئۇلار زىندانغا تاشلىنىپتۇ.

بىر جۈمە كۈنى پادىشاھ بىلەن مەلىكە تۆت كوچا ئاغزى-
دىكى راۋاقتا تاماشا كۆرگىلى كەپتۇ. ئاق تون كىيگەن يى-
گىتلەر مەسچىتتىن يېنىپ بۇ يەرگە قاراپ كېلىشكە باشلاپتۇ.
ئۇلارنى كۆرگەن ئەھلى جامائەت ئۇلارنىڭ ئالدىنى توسۇپ:

— ھاي يىگىتلەر، ياش تۇرۇپ بىھۇدە ئازاب چەكمەڭلار،
ئارقاڭلارغا قايتىپ كۈننىڭ سېرىقىنى كۆرۈڭلار، — دەپ
نەسىھەت قىپتۇ. يىگىتلەر بىردەكلا:

— جاندىن كەچمىگۈچە جانانغا يەتكىلى بولمايدۇ. بىز
بۈگۈن يا بۇ تېرىنى تونۇپ بېرىپ مەلىكىنى ئالىمىز، يا تو-
نۇپ بېرەلمەي، پادىشاھنىڭ زىندانىدا ئارام تاپىمىز، — دەپ
ئۇناشماپتۇ. بەختكە قارشى ئۇلارنىڭ ھېچقايسىسى ئۇنى تونۇپ
بېرەلمەپتۇ، ھەممىسى زىندانغا تاشلىنىپتۇ. مەلىكە ئايتىللا
بۇ ھالنى كۆرۈپ قاتتىق ئېچىنىپتۇ، ئۇ دادىسىنىڭ بۇ قىل-
مىشىدىن يىرگىنىپتۇ. بۇنداق ئىشنى كۆزۈم كۆرمىسۇن، دەپ
راۋاقتىن چۈشۈپ ھەرەمگە قايتىپ كېتىپتۇ، ھەرەمدە غەزى-
پىگە پايلىماي:

«ئى خۇدا، مېنى نېمىشقىمۇ تۆرەلدۈرگەنسەن؟! ئاتام مې-
نى ئوتتۇرىغا چىقىرىپ قويۇپ، شۇ بۆرگىنىڭ تېرىسىنى تو-
نۇپ بېرىش - بېرەلمەسلىكنى شەرت قىلىپ، نۇرغۇن بىگۇ-
ناھ جانلارنى قىيناۋاتىدۇ. سەن قۇدرىتىڭنى ئىشقا سېلىپ،
مېنى رىزقىم قوشۇلغان بىر يىگىتكە ئاتا قىلىپ، بۇ شەر-

مەندە ئويۇنغا خاتىمە بەرگىن !» دەپ تىلەپتۇ.
ئەمدى گەپنى باشقا جايدىن ئاڭلاڭ:

بۇ شەھەردە ھەم ئاتلىق بىر جادۇگەر بولۇپ، ئۇمۇ مەلىكە ئايتىللانىڭ پىراقىدا كۆيۈپ يۈرگەنىكەن، لېكىن ئۆز جېنىنى ساقلاپ قېلىش ئۈچۈن پەقەت ئوتتۇرىغا چىقالماپتۇ. شۇنداقتىمۇ كېچە - كۈندۈز يوشۇرۇن ھالدا مەلىكە ئايتىللانىڭ ھەرىمى ئەتراپىغا كېلىپ تىڭ - تىڭلاپ يۈرۈپتۇ. مەلىكە ئايتىللانىڭ ھەرەم ئىچىدە غەزەپ بىلەن سۆزلەۋاتقان ۋاقتى جادۇگەر ھىمنىڭ تىڭ - تىڭلاۋاتقان ۋاقتىغا توغرا كېلىپ قاپتۇ. ئۇ مەلىكىنىڭ ئاغزىدىن بۇرگە تېرىسى ئىكەنلىكىنى ئاڭلىۋېلىپ، خۇشاللىقىدىن ئاغزى قۇلىقىغا يېتىپتۇ. ئۇ دەرھال پادىشاھنىڭ ئالدىغا بېرىپ، ئۆزىنىڭ ھېلىقى تېرىنى تونۇپ دەپ بەرمەكچى ئىكەنلىكىنى ئىزھار قىپتۇ. پادىشاھ ئۇنىڭغا:

— نېمىنىڭ تېرىسى؟ قېنى ئېيتىپ باق ! — دەپتۇ.

جادۇگەر ھەم:

— پادىشاھىئالەم، بۇ بۇرگىنىڭ تېرىسى، — دەپ جاۋاب بېرىپتۇ.

قاراخان پادىشاھ ۋەدىسىدىن يانالماي، خەلقىئالەم ئالدىدا مەلىكىنى جادۇگەر ھەمغا بەرمەكچى بوپتۇ. توي كۈنلىرى يېقىنلاپ قاپتۇ. مەلىكە ئايتىللا جادۇگەرگە تېگىشكە رازى بولماي، نېمە قىلىشنى بىلەلمەي بېشى قېتىپتۇ.

قاراخاننىڭ بىر دۇلدۇلى بار ئىكەن، ئۇ گەپ ئۇقىدىكەن، ياخشى كۆرگەن كىشىلىرىگە يېقىندىن ياردەم قىلىدىكەن. مەلىكە ئايتىللا ئۇنىڭ قېشىغا بېرىپ مەسلىھەت سوراپتۇ. ئات:

— بۈگۈن كەچتە كىشىلەرنىڭ ئايىغى بېسىققاندا مېنى مىنىپ قاچ، مەن سېنى چوقۇم ئۇنىڭدىن قۇتۇلدۇرىمەن. شەرتىم شۇكى، ماڭا قامچا سالمايسەن، يانچۇقۇڭغا بىر دانە تارغاق، سۆزگۈچ، ئەينەك سېلىۋالىسەن، — دەپتۇ.

مەلىكە ئايتىللا ماقۇل بوپتۇ. ئۇ تۈن يېرىمىدا ئاتنى ئېغىلدىن يېشىپ چىقىپ مىنىپ، يادىدا يوق ئالدىراپ كېتىپ بىر قامچا ئۇرغانىكەن، ئات ئۇچقاندەك چېپىپ كېتىپتۇ. ئەگەر قامچا ئۇرۇلمىغان بولسا، ئات ھاۋادا ئۇچىدىكەن.

جادۇگەر ھەم مەلىكە ئايتىللانىڭ قاچقانلىقىنى بىلىپ دەرھال ئارقىسىدىن قوغلاپتۇ ۋە تاڭ يورۇي دېگەن چاغدا يېتىشىۋاپتۇ. مەلىكە ئايتىللا ئارقىسىغا قاراپ، جادۇگەر ھەمنىڭ يېتىشىپ كەلگەنلىكىنى كۆرۈپ ئاتقا ئېيتىپتۇ. ئات مەلىكىگە:

— دەرھال تارغاقنى يەرگە تاشلا! — دەپتۇ. مەلىكە تارغاقنى تاشلاپتۇ، شۇ ھامان كەينىدە دېڭىز پەيدا بوپتۇ. ئات بىلەن مەلىكە شۇ ماڭغانچە قوشچوققا دېگەن گۈزەل شەھەر دائىرىسىگە يېتىپ كەپتۇ. بۇ شەھەرنىڭ پادىشاھى قەمتۇر شاھنىڭ رەۋەيدۇللا دېگەن بىر شاھزادىسى بار ئىكەن. ئۇ

此为试读,需要完整PDF请访问: www.ertongbook.com